

สรุปและขอเสนอแนะ

จากการสำรวจและวิเคราะห์ในเรื่องผลิภาพการทำงานของคณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยแยกลักษณะงานออกเป็น การสอน การปรึกษาวิทยานิพนธ์ วิจัย บริหาร และอื่น ๆ ตามลำดับ ซึ่งในการศึกษานี้ได้แยกการวิเคราะห์ออกเป็นผลิภาพที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายใต้การตั้งข้อสมมติฐานที่ว่า คณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทำงานหนักเกินไป

ปรากฏผลจากการศึกษาครั้งนี้ว่า สมมติฐานดังกล่าวเป็นความจริง โดยการพิจารณาเปรียบเทียบผลิภาพจริงที่เกิดขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กับผลิภาพที่ควรจะเป็น แต่การทำงานของคณาจารย์ที่สูงกว่าระดับนี้จะ เป็นจริงโดยเฉพาะด้านการสอนเท่านั้น ส่วนการวิจัย และบริหาร ยังคงต่ำกว่าระดับที่ควรจะเป็น

จากการคำนวณผลิภาพในลักษณะงานต่าง ๆ ทั้งในและนอกจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า ผลิภาพการทำงานส่วนใหญ่ของคณาจารย์จะเกิดในสถาบัน ที่เกิดนอกสถาบันมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อพิจารณาผลิภาพเฉลี่ยทั้งหมดจากตัวอย่างทั้งสิ้น 366 คน ผลิภาพที่เกิดในสถาบันเท่ากับ 3,897.54 หน่วย (ร้อยละ 100) แต่ผลิภาพที่เกิดนอกสถาบันมีเพียง 212.30 หน่วย (ร้อยละ 5.44) เท่านั้น และผลิภาพดังกล่าวจะมีลักษณะเหมือนกันเมื่อแยกตามประเภทของงาน กล่าวคือ ผลิภาพที่เกิดในสถาบันจะสูงสุดในด้านการสอน ร้อยละ 92.01 การวิจัย ร้อยละ 4.25 บริหาร ร้อยละ 3.32 และการปรึกษาวิทยานิพนธ์แก่นิสิต ร้อยละ 0.41 ตามลำดับ ส่วนผลิภาพที่เกิดนอกสถาบันนั้น พบว่า เกิดในด้านการสอน การวิจัย บริหาร และอื่น ๆ เท่ากับร้อยละ 82.19, 8.86, 6.07 และ 2.85 ตามลำดับ แต่การปรึกษาวิทยานิพนธ์แก่นิสิตนอกสถาบันจะไม่มีเลย นอกจากนี้ แม้ว่าผลิภาพส่วนใหญ่จะเกิดในด้านการสอน แต่ผลิภาพของการสอนในแต่ละภาคการศึกษานั้นค่อนข้างสม่ำเสมอ จึงแสดงว่าการแบ่งงานการสอนระหว่างภาคมีการกระจายอย่างพอสมควร

สำหรับการวิเคราะห์นั้น ไคแบ่งเป็นการพิจารณาตามตำแหน่ง ความคุณวุฒิ ความ
คุณวุฒิ-ตำแหน่ง และตำแหน่ง-คุณวุฒิ ดังต่อไปนี้คือ

การพิจารณาตามตำแหน่ง ปรากฏผลว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของผลึกภาพทั้ง
ในและนอกสถาบันจะขึ้นลงคล้ายกันเมื่อตำแหน่งเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ เมื่อตำแหน่งสูงขึ้น
จากอาจารย์โท อาจารย์เอก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ผลึกภาพในสถาบันจะมีแนวโน้มสูงขึ้น
แต่กลับลดลงในตำแหน่งรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ และกลับสูงขึ้นในตำแหน่ง
ศาสตราจารย์อีกครั้งหนึ่ง

การพิจารณาตามคุณวุฒิ พบว่า คุณวุฒิปริญญาโทจะมีผลึกภาพสูงกว่าปริญญาตรี แต่
สำหรับปริญญาเอกแล้วกลับลดต่ำลงจนถึงจุดต่ำสุด ในทำนองเดียวกัน ลักษณะของผลึกภาพ
ที่เกิดขึ้นนอกสถาบันจะเหมือนกับในสถาบัน

การพิจารณาตามคุณวุฒิ-ตำแหน่ง และตำแหน่ง-คุณวุฒิ ซึ่งเป็นแต่เพียงการมองคนละ
ด้าน โดยให้คุณวุฒิคงที่ ตำแหน่งเปลี่ยนแปลง และให้ตำแหน่งคงที่ แต่คุณวุฒิเปลี่ยนแปลง
ผลการศึกษาปรากฏว่า

ผลึกภาพที่เกิดขึ้นในสถาบันนั้น คณาจารย์ในตำแหน่งทางวิชาการที่สูงขึ้น กล่าวคือ
จาก อาจารย์ตรี อาจารย์โท อาจารย์เอก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และ
อาจารย์ชั้นพิเศษ และศาสตราจารย์ ผู้สำเร็จปริญญาตรีจะมีแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นใน
ผลึกภาพ จนถึงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และลดลงในตำแหน่งรองศาสตราจารย์ ซึ่ง
ตำแหน่งนี้ การสรุปจะไม่แน่นอน เนื่องจากการมีขนาดตัวอย่างที่เล็ก แต่ผลึกภาพจะกลับสูง
ขึ้นจนถึงจุดสูงสุดในตำแหน่งศาสตราจารย์ แต่กรณีกลับเป็นตรงกันข้ามสำหรับผู้สำเร็จ
ปริญญาเอก จะลดลงจากตำแหน่งอาจารย์โทมาเป็นอาจารย์เอก และเพิ่มอีกเล็กน้อยใน
ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ ซึ่งการเพิ่มขึ้นนี้จะ
เพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง แต่กลับลดลงเมื่อถึงตำแหน่งศาสตราจารย์ จนถึงจุดต่ำสุด ในตำแหน่ง
นี้ การสรุปจะไม่แน่นอนจากเหตุผลที่ว่าขนาดตัวอย่างที่เล็กมาก สำหรับปริญญาโทนั้น ผลึกภาพ
จะเพิ่มในตำแหน่งแรก ๆ เมื่ออยู่ในตำแหน่งรองศาสตราจารย์จะลดลง แต่จะกลับสูงขึ้นใน
ตำแหน่งศาสตราจารย์ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะแรกโดยเฉพาะอย่างยิ่งตำแหน่งอาจารย์
โท ผลึกภาพของปริญญาเอกจะสูงกว่าปริญญาโท และปริญญาโทจะมีผลึกภาพสูงกว่าปริญญาตรี

คือ คุณวุฒิจะเป็นปัจจัยผันแปรโดยตรงกับผลึกภาพ แต่ยิ่งตำแหน่งสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงจะค่อย ๆ กลับเป็นตรงกันข้าม กล่าวคือ ปริญาตรีจะสูงขึ้น ปริญาโทจะค่อยลดลงน้อยกว่าปริญาตรี แต่ผลึกภาพยังคงมากกว่าปริญาเอก ในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์พบว่า ปริญาโทจะมีผลึกภาพลดลง และผลึกภาพปริญาเอกจะเพิ่มบ้าง ในขณะที่ปริญาเอกจะลดลงจนถึงตำแหน่งศาสตราจารย์ เช่นเดียวกับที่กล่าวแล้วว่า การที่มีขนาดตัวอย่างเล็กมาก จึงอาจทำให้ผลการวิจัยในตำแหน่งศาสตราจารย์-ปริญาเอก ไม่นั่นอนันต์ แต่ตำแหน่งนี้จะปรากฏว่า ปริญาตรีมีผลึกภาพสูงสุ่มมากกว่าปริญาโท คือ คุณวุฒิจะเป็นปัจจัยผันแปรในทางกลับกันกับผลึกภาพ

ผลึกภาพที่เกิดขึ้นนอกสถาบันก็คล้ายกับในสถาบัน กล่าวคือ ในตำแหน่งแรก ๆ ปริญาเอกจะเป็นปัจจัยผันแปรโดยตรงกับผลึกภาพ แต่ในตำแหน่งหลัง ๆ จะอยู่ในลักษณะตรงกันข้าม แต่การทำงานนอกสถาบันนี้พบว่า ปริญาโทจะมีการทำงานในทุกตำแหน่ง ปริญาเอกจะไม่มีการทำงานในตำแหน่งศาสตราจารย์ ส่วนปริญาตรีจะไม่มีการทำงานในตำแหน่งรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ และศาสตราจารย์ กรณีทั้งสองนี้ก็อาจให้ผลที่ไม่ถูกต้องอย่างแน่นอนนัก เนื่องจากข้อจำกัดในขนาดของตัวอย่าง

ในการพิจารณารายละเอียดในลักษณะของงานต่าง ๆ พบว่า

การสอน ในสถาบัน ระยะตำแหน่งแรก ปริญาเอกจะเป็นปัจจัยผันแปรโดยตรงกับผลึกภาพ แต่ในตำแหน่งสุดท้าย คือ ศาสตราจารย์ ปริญาเอกจะเป็นปัจจัยผันแปรทางอ้อมกับผลึกภาพ

นอกสถาบัน พบว่า ปริญาโทจะมีการสอนในทุกตำแหน่ง ส่วนปริญาเอกจะไม่มีการสอนในตำแหน่งศาสตราจารย์ และปริญาตรีจะไม่มีการสอนในตำแหน่งรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ กรณีทั้งสองนี้ ก็อาจให้ผลที่ไม่ถูกต้องอย่างแน่นอนนัก เนื่องจากข้อจำกัดในขนาดของตัวอย่าง

ปริกษาวិทยานิพนธ์ ในสถาบันแห่งนี้ก็เช่นเดียวกันที่มีการทำงานลักษณะนี้ สำหรับนอกสถาบันจะไม่มีการปริกษาวิทยานิพนธ์แก่นิสิต การให้ค่าปริกษานี้มีเฉพาะในปริญาโทและเอกเท่านั้น กล่าวคือ ยิ่งตำแหน่งสูงขึ้น ผลึกภาพของปริญาโทจะสูงมากกว่าปริญาเอก

วิจัย ในสถาบัน สำหรับปริญญาเอกและปริญญาตรี จะมีการเพิ่มขึ้นและลดลงของผลึกภาพในทิศทางที่ตรงกันข้ามกัน กล่าวคือ สำหรับปริญญาเอกนั้น เมื่ออยู่ในตำแหน่งอาจารย์เอก ผลึกภาพจะลดลง แต่เพิ่มขึ้นเมื่อตำแหน่งสูงขึ้นเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ และกลับลดลงในตำแหน่งรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ ซึ่งปริญญาตรีนั้น ผลึกภาพในตำแหน่งอาจารย์โทจะลดลง แต่กลับเพิ่มในตำแหน่งอาจารย์เอก และลดลงอีกครั้งในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ส่วนปริญญาโทนั้น พบว่า ผลึกภาพการทำวิจัยนั้นเคลื่อนไหวในทางเพิ่มและลดในทุกตำแหน่ง ลดลงในตำแหน่งอาจารย์เอก เพิ่มขึ้นในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ และกลับลดลง เพิ่มขึ้นในตำแหน่งรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ และศาสตราจารย์ตามลำดับ ซึ่งการเพิ่มและลดในผลึกภาพดังกล่าวจะมีลักษณะคล้ายกับปริญญาเอกในทุกตำแหน่ง

นอกจากนี้ ปริญญาโทมีการวิจัยในทุกตำแหน่ง สำหรับปริญญาตรีและปริญญาเอกจะมีในสองตำแหน่งเท่านั้น คือ อาจารย์โท และผู้ช่วยศาสตราจารย์

การบริหาร ในสถาบัน ตำแหน่งอาจารย์โท ปริญญาเอกจะมีงานบริหารมากกว่าปริญญาโท และปริญญาโทมากกว่าปริญญาตรี แต่ตำแหน่งศาสตราจารย์แล้ว ลักษณะจะเป็นตรงกันข้าม

นอกจากนี้ ปริญญาโทจะมีงานบริหารในทุกตำแหน่ง ปริญญาตรีจะมีเฉพาะอาจารย์เอก ส่วนปริญญาเอก จะลดลงในตำแหน่งอาจารย์เอก และสูงขึ้นในตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลังจากนั้นจะไม่มียานตำแหน่งนี้

งานอื่น ๆ นอกจากนี้ พบว่า ปริญญาโทจะทำงานนี้ในตำแหน่งอาจารย์โท, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ ปริญญาตรีจะทำในตำแหน่งอาจารย์โทและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ส่วนปริญญาเอกจะทำเฉพาะตำแหน่งอาจารย์โท และรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ

กล่าวโดยสรุปคือ ปริญญานั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่กำหนดผลึกภาพการทำงานของคณาจารย์ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงของผลึกภาพการทำงานอยู่ตลอดเวลา และเป็นไปในลักษณะที่ยิ่งปริญญาสูง ผลึกภาพกลับลดค่าลงทุกขณะ ในขณะที่ปริญญาตรีซึ่งต่ำสุดกลับมีแนวโน้มของผลึกภาพสูงเรื่อย ๆ ขณะที่ตำแหน่งสูงขึ้น ส่วนปริญญาโทนั้นจะเคลื่อนไหวขึ้นลงอยู่เสมอ

เมื่อพิจารณาถึงผลึกภาพที่ควรจะเป็นโดยมีหลักเกณฑ์ในการศึกษาเฉพาะกรณีของการสอนชั้นปริญญาตรีเท่านั้น ปรากฏผลว่า ผลึกภาพของคณาจารย์ผู้มีวุฒิปริญญาโทและเอกจะสูงกว่าระดับ ทั้งนี้เนื่องมาจากการสูงกว่าระดับเป็นอย่างมากของผลึกภาพการสอน ในขณะที่ดำเนินการวิจัยต่ำกว่าระดับในทั้งสองปริญญา ส่วนการบริหารนั้น เฉพาะปริญญาโทที่ต่ำกว่าระดับ ส่วนปริญญาเอกจะสูงกว่าระดับ ในกรณีของการพิจารณาตามคุณวุฒิ-ตำแหน่ง หรือตำแหน่ง-คุณวุฒิ พบว่า ผลึกภาพในทุกชั้นสูงกว่าระดับที่ควรจะเป็น ส่วนการวิจัยนั้นต่ำกว่าระดับหมดทุกตำแหน่ง-คุณวุฒิ การบริหารก็เช่นกัน ยกเว้นตำแหน่งรองศาสตราจารย์และอาจารย์ชั้นพิเศษ-ปริญญาโท และผู้ช่วยศาสตราจารย์-ปริญญาเอก

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า การวิจัยซึ่งจัดได้ว่าเป็นมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อความก้าวหน้าทางวิชาการของมหาวิทยาลัย เนื่องจากการที่มหาวิทยาลัยมีคณาจารย์ซึ่งถือได้ว่าเป็นนักวิชาการ ควรจะได้มีการทำวิจัยอย่างกว้างขวาง นอกจากเพื่อประโยชน์ในด้านการสอนแล้วยังมีความสำคัญต่อสังคมในแง่ของการพัฒนาประเทศ โดยที่การวิจัยจะทำให้ทราบข้อเท็จจริงแต่จากการหาผลึกภาพในงานลักษณะต่าง ๆ ข้างต้น พบว่า การสอนมีมาก แต่ในขณะเดียวกันผลึกภาพการวิจัยอยู่ต่ำกว่าระดับในทุกตำแหน่ง-คุณวุฒิ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัญหาที่มีอยู่ ได้แก่

จากการทำวิจัยเรื่องนี้พบว่า จำนวนวิชาระดับปริญญาตรีที่ตัวอย่าง 1 คนสอนมีถึง 3.7 วิชา หรือ 4 วิชา ส่วนอาจารย์ที่ทำการสอนระดับปริญญาโทด้วย ก็พบว่าอาจารย์ 1 คนที่ต้องสอนปริญญาโทนอกเหนือจากปริญญาตรี จะมีจำนวนวิชาสอนชั้นปริญญาโทเท่ากับ 1.9 วิชา หรือ 2 วิชา ซึ่งก็หมายความว่า อาจารย์ที่ต้องสอนปริญญาโทด้วย ย่อมมีจำนวนวิชามากขึ้น ด้วยเหตุนี้เอง จึงทำให้เวลาต้องเข้าไปในด้านการสอนเป็นส่วนมาก และจากการสำรวจความเห็นของตัวอย่างพบว่า อาจารย์ 1 คนต้องการจะสอนเพียง 2 วิชา หรือประมาณ 7 ชั่วโมงเท่านั้น ข้อเท็จจริงอันนี้ก็ได้รับการยืนยันจากการสัมภาษณ์ของสโมสรอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย¹ ว่า เวลาที่ใช้ในด้านการสอนมากเกินไป ควรลดชั่วโมง

¹ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

สอนของอาจารย์ผู้ทำการวิจัยลงไปเหลืออย่างสูงไม่เกิน 4-6 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หรือประมาณ 2 วิชา และนอกจากนี้ ปัญหาการทำวิจัยในสถาบันซึ่งมีน้อยมากนี้ อาจมาจากปัญหาค้นหาก แคลนอาจารย์ด้วย เนื่องจากจำนวนวิชาที่อาจารย์ 1 คนสอนจริง ๆ มีถึง 4 วิชา หรือมากกว่านั้นในกรณีที่สอนระดับปริญญาโทด้วย นอกจากนี้ ขณะที่ผู้วิจัยศึกษาและคำนวณเรื่อง ผลិតภาพ พบว่า จำนวนนิสิตต่อ 1 วิชา มีเป็นจำนวนมาก เกินกว่าระดับมาตรฐานที่สำนักงาน สภาการศึกษาแห่งชาติกำหนด ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ภาระการสอนของคณาจารย์มี มาก จึงไม่มีเวลาสำหรับการทำวิจัยเลย ดังนั้น การเพิ่มจำนวนคณาจารย์ให้พอเพียงกับ จำนวนนิสิต และการพิจารณาในรายละเอียดของวิชาต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมีการแยกย่อยมาก จึงทำให้จำนวนวิชาที่มีมากเกินไป อาจต้องมีการยุบในวิชาย่อย ๆ บาง เป็นคน

อย่างไรก็ตาม ดังกล่าวข้างต้นแล้วว่า การวิจัยเรื่องนี้เป็นเพียงการพยายามหา แนวทางเบื้องต้นในการวัดผลิตภาพของคณาจารย์ ประกอบกับยังไม่มี การวิจัยอย่างกว้างขวาง ในเรื่องนี้มาก่อน จึงมีจุดบกพร่องหลายจุดซึ่งจะต้องแก้ไขสำหรับผู้จะทำการศึกษาในเรื่องนี้ ต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหาผลิตภาพที่ควรจะเป็น ซึ่งหลักการที่ใช้อย่างคงเป็นที่ยกเถียง กันอยู่ในปัจจุบันนี้ ซึ่งทำให้การวิเคราะห์เป็นไปได้เฉพาะการสอนในระดับปริญญาตรีเท่านั้น เนื่องจากยังไม่มีหลักเกณฑ์การแบ่งวิชาและชั่วโมงสอนระหว่างปริญญาตรีและโท นอกจากนี้ การมีข้อสมมติฐานที่ว่า ทุกตำแหน่ง ทุกปริญญา จะทำหน้าที่สอน วิจัย และบริหารโดยเท่ากัน ซึ่งควรจะมีการศึกษาต่อไปอีกว่า ตำแหน่งและคุณวุฒิที่ต่างกันไปใน ผลิตภาพการทำงานควรจะ เป็นเช่นไร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาหาข้อเท็จจริงในเรื่องผลิตภาพการทำงานของคณาจารย์ ว่าเป็นเช่นไร หนักไปในด้านไหนบ้าง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการสนับสนุนข้อสมมติฐานเบื้องต้น ที่ว่า คณาจารย์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมทำงานหนักเกินไป ซึ่งก็เป็นความจริงใน ด้านการสอน จึงควรจะต้องมีการลดปริมาณงานด้านการสอนลงบ้าง และขณะเดียวกัน ควรต้อง มีการริเริ่มทำการวิจัยให้มากยิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์สำหรับมหาวิทยาลัย และสังคมโดยส่วนรวม ต่อไป